

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

25 квітня 2025 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса

УДК 930.2 + 930.85 + 94
I-90

DOI: <https://doi.org/10.24195/978-617-7790-55-5-2025>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №17 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Гончарук Т. Г. – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих І-90 учених : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 117 с.

ISBN 978-617-7790-55-5

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: методологія та історіографія історичних досліджень, головні аспекти розвитку суспільств Стародавнього світу та Середніх віків, проблеми Нової та Новітньої історії, концепт історичної пам'яті в умовах війни, історія міжнародних відносин, історія військової справи.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

УДК 930.2 + 930.85 + 94

Зміст

Методологія та історіографія історичних досліджень

Вербицький М.О. The origins of the cultural crisis of the 20th century and its civilizational dimension	6
Ковальський С. В. Концепція фронтиру Ф. Дж. Тернера в контексті цивілізаційної теорії	10
Окорокова В. В. Fundamentals of the phenomenological approach in the methodology of historiography	14

Головні аспекти розвитку суспільств

Стародавнього світу та Середніх віків

Добролюбська Ю. А. Шерефеддін Сабункуоглу та розвиток хірургії османської доби	19
Жимолостнова В. В. Передача і адаптація візантійських культурно-освітянських традицій у халіфатах Близького Сходу	24
Курик Н.С. Медицина цивілізації Майя: віра, лікарські рослини та магічні практики	30

Проблеми Нової та Новітньої історії

Бессонов Р. О. Археологічна діяльність Т. Е. Лоуренса на Близькому Сході	35
Варкан Н. С. Значення діяльності Індіри Ганді у розвитку економіки Індії	44
Половенко Н. А. Історія освіти пуритан США в епоху Нового часу	49

Література

1. Frankel F. India's Political Economy: The Gradual Revolution (1947-2004)
Oxford: Oxford University Press, 2015. 819 p. URL:
https://books.google.com.ua/books/about/India_s_Political_Economy_1947_2004.html?id=O9bsAAAAMAAJ&redir_esc=y
2. Kumar D. The Cambridge Economic History of India. Volume 2: 1947-2000. New Delhi: Oxford University Press, 2008. 1047 p.
<https://tehattagovtcollege.ac.in/Pdf/Resources/History/Online-learning/PDF-Book/INDIAN%20HISTORY%.1751-c.1970-Kumar,%20Dharma.pdf>
3. Premchandu G. G. Green revolution in india a review of socio economic and political consequences. *Historicity research Journal*. 2023. Vol. 9. Issue 9. Pp. 1-6.
4. Sharma A. Poverty and Inequality in India in the Post Reform Period: A Critical Review. 2019. URL:
https://www.researchgate.net/publication/336279136_Poverty_and_Inequality_in_India_in_the_Post_Reform_Period_A_Critical_Review

Половенко Н. А.

Історія освіти пуритан США в епоху Нового часу

Якщо розглядати історію Нового часу, то цей історичний період був насичений різними подіями, це і епоха Відродження або на французький манер «Renaissance», яка подарувала відомих діячів мистецтва та науки, філософії, а також зародила нові сили у літературі та мистецтві, і крім того з її концепції вийшов новий культурно-інтелектуальний рух-Гуманізм. У цей період відбувався суспільно-релігійний рух-Реформація, основна мета якого протистояти догматам католицької церкви, цей рух був націлений на боротьбу з католицькою церквою та владою папи римського, як вважали очільники цього руху, церква відійшла від первородних канонів, внаслідок цього конфлікту церква розділилася на ряд нових течій і отримала назву Протестантизм. Ці всі чинники в подальшому вплинуть на створення американської освіти.

Велику роль у зароджені нової освіти відіграли протестанські поселенці, так вони тікали від переслідувань з боку католицької церкви, на нових територіях вони шукали місця для житла, нові поселенці тут знаходилися у безпеці від тих хто переслідував їх, вони на нових територіях могли вільно займатися і проповідувати нові релігії у них тут з'явилася свобода віросповідання, як пише Елвуд Паттерсон Кабберлі реформаційні повстання, які на той час відбувалися в Європі відносяться і пов'язані з переселенням протестантів і заснуванням на нових територіях поселень, а також зародженням освіти в Америці [3]. Серед представників нової релігії була група людей, які сповідували одну з форм протестантизму-кальвінізм, отримали назву пуритани. Ця група поселенців вклала великий внесок у майбутню освіту Америки.

Для пуритан було поширена домашня освіта, яку вони наслідували від англійців. Пуритани були консерваторами-тобто людьми старих порядків, як вони вважали головна їхня місія -це служити Богові, на думку пуритан вони можуть це зробити за допомогою освіти і тому основним завданням у школі заохочувати учнів читати Біблію та при звичаювати дітей приймати участь у богослужінні [3].

Два пуританських лідери на ім'я Котон Мезер і Джон Коттен придумали нову філософську концепцію яка отримала назву «свята трійця», ідея полягла у тому що як і діти так і їхні батьки повинні мати освітні обов'язки, що включали три компоненти власне це і мається на увазі «свята трійця», до цієї трійці відносяться дім, церква та школа [1].

На думку пуритан, дім виступає провідним місцем для отримання освіти. У них побутувала думка, що діти які живуть у родинях в яких є негаразди, то бодай коли вони ходитимуть до довершеної школи та церкви, то все рівно у майбутньому не стане грамотною людиною. На думку колоністів якості моралі яким їх навчали у церкві та уміння які діти отримували у школі застосовувались

у повсякденності та у домашньому побуті, дім став місцем де ці два завдання виконувались [1].

У самотній тріаді-дім, церква, школа-перше місце займала родина [2]. Так як головне завдання освіти-виховати дітей розумними та людей з високими моральними якостями, як вважали пуритани цих ідеалів діти можуть досягти читанням Біблії, яка є основною книгою для читання [2].

На думку пуритан читаючи Біблію, діти таким чином засвоювали біблійні істини, і тому за таким принципом виховання, повинні зростати люблячими та благочестивими [2]. У вихованні дітей велике значення надавалося дисципліні, заохоченням різним та зберігати розумне.

Відповідно цьому твердженню центральне місце у домашній освіті пуритан займали діти. Поміж пуританського населення, особливо у колоніальний період, функція батька полягала у тому що він ставав наставником в освіті для дітей, його роль у вихованні дітей була більш значимою ніж роль матері [1].

Пуритани пояснювали залучення ролі батька у виховання дітей, концентрацією Трійці мається на увазі, що Бог є Богом-отцем, Богом-сином та Святим духом. За уявленнями колоністів через відносини з власним батьком діти формували образ Бога-отця, вони вірили, що вивчаючи життя свого батька, діти таким чином складають уявлення про любов і святість Небесного отця [1]. Батько відігравав важливу і особливу роль у вихованні хлопчиків. Так змалечку були поділені ролі дівчаток і хлопців, хлопчики з раннього дитинства допомагали батьку, дівчаток ж навпаки матерям [2]. З настанням шкільного віку після школи хлопчики допомагали батькові, якщо батько працює на полі, то хлопці повинні допомагати на полі, якщо батько працює у магазині то вони також повинні у ньому працювати [1].

Дівчатка, як правило допомагали матері, їх основне заняття було вчитися готувати, шити та бути благочестивими, якщо мати працювала на сільському ринку, то донька навчалася цій професії на прикладі матері[1].

Для колоністів були притаманні так звані «сімейні релігійні години», вони збиралися разом де вивчали Біблію і молилися, таким чином таке заняття згуртовувало родину, сприяло духовному росту, у дітей зростали навички читання, у дітей зароджувалося насіння духовної мудрості. Такі сім'ї також читали класичну літературу та газети [1]. Їм було важливо розширити власні знання. У них побутовала думка, що якщо людина була тією яка була високо моральною і не мала відповідних якостей, то знання які вона отримувала, вона могла використати невтішно і тим самим нашкодити [1].

У церковній сфері мета її полягала у тому щоб не тільки навчити читати Біблію колоністів разом з їхніми дітьми, а й зробити людей добрішими та мудрішими. При церкві існували початкові та середні школи, школа була адміністративним і освітнім центром, церкви трудилися над створенням коледжів. Пастирі цих церков роз'ясняли, як потрібно настановлювати свої сім'ї вдома. У таких школах навчання відбувалось на підґрунті благодійності, хоча також були і приватні школи поруч це давало змогу дітям різних соціальних груп та з різним економічним станом ходити до школи [2].

У розумінні пуритан, школа-це місце де діти вчать розвивати академічні здібності, але головна функція школи-займатися вихованням дітей, щоб вони вирости доброчесними людьми. Вчитель у свою чергу теж повинен бути доброчесним, так як головна мета системи освіти у пуритан-виховати доброчесну людину [2].

Таким чином можна зробити висновок, система освіти у пуритан складалася з трьох аспектів: дім-там діти під наглядом батьків читали Біблію та пізнавали Божу істину, допомагали батькам, хлопці вчилися у батька різному ремеслу, дочки у матері, головну роль у вихованні дітей виконував батько. У школі діти повинні були стати розумними та доброчесними людьми, вчитель у свою чергу також повинен відповідати цій характеристиці. Школи були як приватні так і школи створені на благодійні основі, і не було важливо з якого

класу суспільства ти походиш, чи який у тебе економічний стан освіта була обов'язковою для всіх, і навчалися там усі. Церква відповідала за те щоб навчити читати Біблію та зробити людей добрими та мудрими, наставники церков працювали над створенням коледжів.

Література

1. Вільям Джейнс. Історія Американської освіти. Школа, суспільство і загальний добробут-579ст.
2. Пилинський Я. Від нації мігрантів до нації громадян. Як американська освіта створила американську націю: наукове видання/наук. ред. Н.Г. Ничкало. - Київ: Стилос, 2016. - 324 с.
3. Cubberley E. The history of education.- Boston: Houghton Mifflin, 1920.

Рибак О. В.

Евакуація британських та французьких військ з Дюнкерка (1940 р.)

Евакуація з Дюнкерка, відома як операція «Динамо», – одна з найвизначніших подій Другої світової війни, що відбулася з 26 травня по 4 червня 1940 р. У той час, коли німецькі війська оточили союзні армії біля французького порту Дюнкерк, Велика Британія та її союзники здійснили масштабну рятувальну місію, евакуювавши понад 338 тисяч солдатів. Ця операція, названа «Дюнкерським дивом», стала символом надії та рішучості в боротьбі проти нацистської агресії.

Евакуація з Дюнкерка залишається актуальною для вивчення, оскільки вона є прикладом стратегічної адаптації та самоорганізації різних структур та індивідуумів в умовах воєнної катастрофи. Ця подія Другої світової війни ілюструє, як військові та цивільні зусилля можуть об'єднатися для порятунку тисяч життів, а також нагадує про важливість готовності до непередбачуваних викликів. У сучасному контексті, коли світ стикається з новими конфліктами та гуманітарними кризами, уроки Дюнкерка допомагають краще зрозуміти

логістику рятувальних операцій і значення єдності, а також доводить, що відступ з метою збереження життів може конвертуватись в далекоюсяжну перемогу.

Після вторгнення до Польщі у вересні 1939 р. та періоду «Дивної війни», коли активних бойових дій на Західному фронті майже не було, Німеччина ретельно готувала наступ на Західну Європу. План «Гельб» («Жовтий»), розроблений із внеском генерала Еріха фон Манштейна, передбачав «Удар серпом»: відволікаючу атаку на Нідерланди та Бельгію, щоб заманити союзні війська на північ, і головний удар через Арденнський ліс для прориву французької оборони. Німеччина зосредила три групи армій: Група «В» (29 дивізій) атакувала Бельгію, Група «А» (45 дивізій, включно з 7 танковими) просувалася через Арденни, а Група «С» тиснула на лінію Мажино. Бліцкриг спирався на швидкі танки, моторизовану піхоту, підтримку Люфтваффе та чітку координацію.

Наступ розпочався 10 травня 1940 р. Група армій «В» під командуванням Федора фон Бока блискавично атакувала Нідерланди та Бельгію: парашутисти захопили форт Ебен-Емаель і мости, Люфтваффе бомбардувало Роттердам, змусивши Нідерланди капітулювати 15 травня. Це спонукало Британський експедиційний корпус, французькі та бельгійські війська рушити на північ за власним оборонним планом посилення північних кордонів Франції, намагаючись стримати німців. Тим часом Група армій «А» під керівництвом Герда фон Рундштедта просувалася через Арденни – регіон, який союзники помилково вважали непрохідним. Попри затори на дорогах, танкові дивізії подолали ліс за три дні. 13-15 травня біля м. Седан німці прорвали слабку французьку оборону: Люфтваффе сіяло паніку бомбардуваннями, а танки Г. Гудеріана та Е. Роммеля форсували річку Маас, розгромивши французьку армію. Французький контрнаступ провалився через брак координації [1].

З 15 по 20 травня танкові дивізії стрімко просувалися на захід. Корпус Г. Гудеріана досяг Ла-Маншу біля м. Абвіля 20 травня, відрізавши британський

експедиційний корпус, французькі та бельгійські війська від основних сил на півдні. Союзники відступали до узбережжя, опинившись у «Дюнкерському котлі» – вузькій смузі біля порту Дюнкерк. Бельгія капітулювала 28 травня, а Франція була на межі поразки. Німецькі війська стискали кільце, Люфтваффе бомбардувало пляжі та позиції. Прем'єр-міністр Вінстон Черчилль, який вступив на посаду 10 травня, зіткнувся з загрозою втрати британської армії [2].

Подальші події увійшли в історію як «дюнкерське диво» та дали можливість врятувати оточену армію союзників. 24 травня А. Гітлер надав наказ призупинити наступ на «Дюнкерський котел», що через два дні дало змогу адміралу британського флоту Бертраму Рамсею розпочалася операція «Динамо». Дослідники вбачають в «Дюнкерському диві» цілу низку причин. Хмарна погода та зусилля британської авіації стримували Люфтваффе, специфічний пісочний ґрунт робив артилерійські обстріли малоефективними, до того ж болотисті території, з точки зору німецького керівництва, могли загальмувати танковий наступ. Також дослідники називають зміну стратегічних інтересів, спрямованих на захоплення Парижу. Є версія, яка популярна в мемуарах німецьких генералів, про навмисне рішення А. Гітлера надати британцям «золотий міст» для того, щоб зберегти свою армію для можливості з ними домовитись [3, с. 139].

Ініціатором і головним організатором операції з евакуації союзних військ під назвою «Динамо» став віце-адмірал Бертран Рамсей, командувач військово-морських сил у Дуврі. Планування почалося ще до офіційного старту операції. 19 травня 1940 р. Адміралтейство доручило Б. Рамсею готуватися до можливої евакуації, хоча спочатку розглядалися менші масштаби. Б. Рамсей і його команда оцінили ситуацію: Дюнкерк залишався єдиним доступним портом після захоплення німцями міст Булонь (23 травня) і Кале (26 травня). Однак порт зазнавав бомбардувань Люфтваффе, а мілководні пляжі ускладнювали підхід великих кораблів. Первісна мета була скромною – врятувати 45 000 солдатів за два дні, адже німецький тиск і атаки з повітря загрожували швидким знищенням

оточених сил. Б. Рамсей зібрав усі доступні ресурси Військово-морських сил: есмінці (близько 40), тральщики, пороми, транспортні судна й менші катери, здатні маневрувати біля берега [4, с. с. 273]. Логістика була складною: потрібно було організувати маршрути через Ла-Манш, враховуючи міни, припливи й атаки Люфтваффе, а також забезпечити паливе, медичну допомогу й харчування для врятованих.

Процес евакуації був одночасно хаотичним та вражаюче скоординованим. Портові споруди Дюнкерка зазнавали руйнувань від бомбардувань Люфтваффе, а великі кораблі не могли підійти близько до мілководних пляжів. Це спонукало до унікального рішення: заклик до цивільних суден. Сотні маленьких кораблів – рибальські човни, яхти, прогулянкові катери, буксири й навіть приватні баржі – вирушили з британських портів, таких як Рамсгейт і Ширнесс, щоб допомогти. Ці судна, керовані цивільними добровольцями, моряками та відставними військовими, перевозили солдатів із пляжів до більших кораблів або прямо до Англії [4, с. 273].

Тисячі солдатів вишикувалися в черги на піщаних пляжах, у дюнах і на імпровізованих причалах, як-от східний мол Дюнкерка – вузька дерев'яна конструкція, що стала ключовою для посадки на кораблі. Французькі та британські війська мужньо обороняли периметр навколо міста, стримуючи німецькі атаки, поки тривала евакуація. Люфтваффе безжально бомбардувало пляжі, кораблі й порт, потопивши десятки суден, зокрема есмінець британський «Вейкфул» і французький «Сірко» [5, р. 63]. Попри це, британська авіація героїчно протистояла німцям, збиваючи літаки та послаблюючи атаки, а хмарна погода часто приховувала цілі від бомбардувальників.

Хоча, спочатку планували врятувати лише британські війська, але згодом евакуйовано й значну кількість французів та бельгійців. За дев'ять днів, з 26 травня по 4 червня, вдалося врятувати 338 226 солдатів: близько 198 000 британців і 140 000 союзників, переважно французів [4, с. 139]. Останні кораблі

забрали війська в ніч на 4 червня, коли німецький наступ посилювався, а периметр оборони впав. Тисячі одиниць техніки : танки, гармати, вантажівки – залишилися на пляжах, але збереження живої сили стало вирішальним [1].

Отже, операція «Динамо», яка стихійно планувалася та здійснювалася завдяки ініціативі цивільного населення Великої Британії, стала прикладом надзвичайно складної евакуаційної операції. «Дюнкерське диво» дало змогу зберегти британські та французькі війська, запобігти падінню морального духу й психологічній поразці, а також заклало підґрунтя для майбутньої перемоги над Німеччиною.

Література

1. Стадниченко К. «Чудо Дюнкерка», або операція «Динамо». *День*. 27 травня 1999. URL: <https://day.kyiv.ua/article/istoriya-i-ya/chudo-dyunkerka-abo-operatsiya-dynamo>
2. В обхід лінії «Мажино»: Бойові дії. URL: <https://drukarnia.com.ua/articles/v-obkhid-mazhino-plan-gelb-10b9n>
3. Манштейн Е. Втрачені перемоги. К., 2024. 728 с.
4. Черчилль В. Спогади про Другу світову війну. К., 2024. Т.1. 496 с.
5. Dildy D. Dunkirk 1940. Operation *Dynamo*. Osprey, 2010. 96 p.

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 25 квітня 2025 р.